

Datum

2024-06-10

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2024-556

Yttrande

Utbildningsdepartementet

Remiss Utbildningsdepartementet - Skolor mot brott (SOU 2024:17) U2024/00726

Sammanfattning

Malmö stad avstyrker i huvudsak utredningens förslag avseende en reglering av det brottsförebyggande arbete i skolan, en möjlighet till att undersöka väskor och andra föremål samt anmälningsskyldighet och ändring i läroplanen, men tillstyrker utredningens förslag om beredskap och hantering av våldssituationer. Malmö stad menar därutöver att skolorna redan med nuvarande lagstiftning har möjlighet att neka obehöriga tillträde till verksamhetens område.

Yttrande

Nytt ansvarsområde i skollagen

Utredningen gör bedömningen att det behövs en tydligare reglering av förskolornas och skolornas ansvar i det brottsförebyggande arbetet. Malmö stad välkomnar ambitionen, men menar att utredningen inte tillräckligt klart har visat hur föreslagna reglering av skolväsendet kan bidra till just detta.

Vidare vill Malmö stad i sammanhanget understryka förskolans särart i förhållande till övriga skolformer och det faktum att förskolans utbildning vänder sig till barn i åldrarna 1-5 år. Förskolan bidrar i det brottsförebyggande arbetet först och främst genom att bedriva omsorg och utbildning av god kvalitet. För rektorer, förskollärare och arbetslag innebär införandet av ett nytt ansvarsområde nya arbetsuppgifter som inte är en del av omsorgs- och undervisningsuppdraget. Med detta tillkommer ytterligare krav på dokumentation och administrativt arbete.

Reglering av det brottsförebyggande arbetet i skolan

Malmö stad menar att utredningens förslag bör avstyrkas mot bakgrund av att skolhuvudmän och skolor redan idag systematiskt genomför främjande, förebyggande och åtgärdande åtgärder kopplade till trygghet och studiero samt kränkande behandling. Utredningen föreslår att skolorna ska identifiera och adressera mönster av

brottsproblem, till exempel avseende vissa särskilt brottsutsatta platser eller sammanhang i skolmiljön. Malmö stads bedömning är att varken skolhuvudmän eller skolor har sådan kunskap som krävs för ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Detta åligger andra myndigheter med personal som är särskilt utbildade för detta, exempelvis Polismyndigheten.

Ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete regleras redan idag inom ramen för den nya lagen om kommuners ansvar för det brottsförebyggande arbete som trädde i kraft i juli 2023 (Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete).

Utöver detta finns inom den kommunala verksamheter i Malmö stad särskilda rutiner för incidentrapportering. Om motsvarande ansvar för skolhuvudmän/skolor införs riskerar det bli ett ineffektivt dubbelarbete som följd. Malmö stad anser att, det brottsförebyggande arbetet som nu föreslås för skolhuvudmän och skolor, i stället bör falla inom ramen för kommunens uppdrag enligt ovan nämnd lag.

Malmö stad vill även poängtera att skolorna redan idag har ett omfattande uppdrag och att det är av vikt att möjliggöra för skolorna att fokusera på huvuduppdraget att ge fullgod utbildning till eleverna i en trygg miljö.

Beredskap för allvarliga våldssituationer

Malmö stad menar att utredningens förslag gällande beredskap för allvarliga våldssituationer bör tillstyrkas. Stadskontoret instämmer i att det finns ett behov av beredskap för dessa situationer.

Inom ramen för stadens verksamheter finns en förvaltningsövergripande rutin för hot och våld, fastställd 2024. Denna rutin grundar sig i Malmö stads riktlinjer vid våld och hot (dnr STK-2023-773) och är det övergripande dokument som gäller för stadens skolor och verksamheter. Den beskriver hur våld och hot kan förebyggas, hanteras och vilken hjälp den drabbade kan erbjudas. Rutinen beskriver även vilket stöd chefer har tillgång till inom och utanför organisationen.

Varje verksamhet har i sin tur ansvar att utreda de risker för hot och våld som kan finnas i arbetet samt vidta de åtgärder som utredningen ligger till grund för. De åtgärder och rutiner som arbetas fram kompletterar förvaltningsövergripande rutiner.

Malmö stad välkomnar utredningens förslag att ge Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för samhällsbeskydd och beredskap och Polismyndigheten i uppdrag att ta fram en vägledning för arbetet med beredskap.

Tillträde till verksamhetens område

Malmö stad delar utredningens föresats att värna förskolans respektive skolans område som en trygg plats för i huvudsak personal, elever och barn. Mot bakgrund av att

skolorna redan inom nuvarande lagstiftning kan neka obehöriga tillträde till verksamhetens lokaler, ställer Malmö stad sig dock tveksam till behovet och effekten av de föreslagna lagändringarna. Exempelvis kan skolpersonal, i enlighet med skollagens (2010:800) bestämmelser om trygghet och studiero, uppmana föräldrar eller andra utomstående som stör ordningen att lämna skolans lokaler eller skolgård.

Så som Justitieombudsmannen (JO) har uttalat finns det ingen särskild reglering av allmänhetens rätt till tillträde när det gäller skollokaler och skolgårdar (se JO dnr 730–2020). Det finns enligt JO därför inget som hindrar att en skola har förhållandevis restriktiva regler för när besök av exempelvis föräldrar tillåts så länge det inte utformas på ett sätt som omöjliggör samverkan och information till vårdnadshavare och föräldrar. Skolhuvudmän kan under vissa förutsättningar även på förhand besluta om att begränsa exempelvis enskilda föräldrars rätt till tillträde till skolans område och/eller lokaler av arbetsmiljömässiga skäl (se bland annat HFD 2012 ref. 62).

Möjlighet att undersöka väskor och andra föremål

Malmö stad menar att utredningens förslag ska avstyrkas med hänvisning till att förslaget innebär en inskränkning i elevernas grundlagsskyddade rättigheter och att Malmö stad inte anser att utredningen i tillräcklig utsträckning visar att den inskränkningen i grundlagsskyddad rättighet är motiverad.

Syftet med att rektorer ska fatta beslut om undersökning av väskor och andra föremål är enligt utredningen att begränsa risken för allvarigare ordningsstörningar eller att upprätthålla säkerheten i skolan (avsnitt 16.6.1.). Detta syfte kan redan idag uppnås genom lagstadgade möjligheter att ingripa, enligt exempelvis 5 kap i Skollagen eller genom nödvärnsrätten. Malmö stad menar att det finns möjlighet att genomsöka elevskåp, omhändertar föremål som stör eller utgör fara för säkerheten. Om elev ej medger att lämna ifrån sig sådant föremål, finns rättsliga förutsättningar i skollagen för skola att vidta omedelbara och disciplinära åtgärder såsom utvisning, kvarsittning, omplacering, avstängning.

Som utredningen konstaterar är kroppsvsitation något som i normalfallet tillfaller professioner så som polisen, ordningsvakt om särskild befogenhet - inte skolan (avsnitt 16.6.8). Malmö stad bedömer att rektor och skolpersonal saknar kunskap och personella resurser för att genomföra undersökningar av väskor och föremål. Utredningen överväger att den föreslagna regleringen i stället ska utföras av polis/ordningsvakt (s. 312 f.). Malmö stad anser att utredningens resonemang inte är tillräckligt avseende att skolpersonal bedöms kunna utföra undersökningen. Detta då det inte är sannolikt att det kommer uppkomma situationer som är farliga för eleverna (s. 313). Malmö stad menar att även om en undersökning genomförd av skolpersonal ej skulle vara farligt så föreligger det risk att förslaget skapar mer konflikter och kränkningar än vad det förebygger och förhindrar.

Malmö stad menar att förtroendefulla relationer mellan personal och elever är särskilt viktiga för ett framgångsrikt arbete/lärmiljö, exempelvis trygghet och studiero men även i den vanliga undervisningen. Utredningens förslag riskerar att minska förtroendet för skolan och försämra relationen mellan personal och elever och vårdnadshavare.

Utredningens förslag att skolpersonal ska kunna öppna en elevs väska där elev eventuellt förvarar privata föremål som varken är ordningsstörande eller fara för säkerheten, kan enligt Malmö stad upplevas som integritetskränkande.

Anmälningsskyldighet

Malmö stad menar att utredningens förslag om skolans skyldighet att polisanmäla vid misstanke om att en elev har begått ett brott ska avstyrkas, om inte övervägande skäl talar emot det. I den kommunala skolverksamheten finns redan ett gemensamt material på området, samverkat med kommunpolisen, som ger riktlinjer för i vilka situationer skolorna ska polisanmäla. Många uppgifter lämnas redan idag på eget initiativ av rektor och personal till socialnämnden inom ramen för så kallad orosanmälan enligt socialtjänstlagen för elever upp till 18 år. Både anmälningsskyldighet och uppgiftsskyldighet följer av socialtjänstlagen och är väl kända av rektor/skolpersonal och är ett system och reglering som fungerar väl.

Tydliga och strukturerade former för samverkan kring barns och ungas behov är en viktig förutsättning för tidiga och förebyggande insatser. I utredningen lyfts skolan som en samverkanspart i det lokala brottsförebyggande arbetet, både på strategisk nivå och i enskilda individärenden. Malmö stad instämmer i detta och påtalar även vikten av en god och ömsesidig samverkan. Samarbete med polis kan vidareutvecklas inom ramen för SSPF-samverkan (skola, socialtjänst, polis och fritid) där flera förvaltningar ingår.

Förslaget om anmälningsskyldighet har också framkommit i Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel (SOU 2023:69). I den utredningen lyfts Skolverkets och Sveriges kommuner och regioners (SKR) farhågor om att uppgiftsskyldighet skulle innebära en stor förändring för skolan. Särskilt stor är farhågan kring påverkan på skolans uppdrag. Malmö stad delar Skolverkets och SKR uppfattning och ser risk även i föreliggande utredning för påverkan på skolans uppdrag om bestämmelserna utformas som en skyldighet att polisanmäla alla misstänkta brott som begås i samband med skolan, om inte övervägande skäl talar emot det. Särskild påverkan har det på elevhälsan. Förslaget kan leda till att färre elever söker det stöd som skolan kan erbjuda. Det skulle riskera att undergräva skolans betydelse som skyddsfaktor mot kriminalitet och också leda till att skolan får tillgång till färre uppgifter som potentiellt kan delas med de brottsbekämpande myndigheterna.

Utredningens förslag om skyldighet att polisanmäla är inte avgränsat till typ av brott och påföljd utan rektorn ska avgöra om anmälan ska göras utifrån en intresseavvägning

som ska göras i varje enskilt fall (avsnitt 16.7.1, s.327). Malmö stad ser en risk för att det skulle kunna leda till en olikvärdig tolkning av vad som ska anmälas och att det i sin tur riskerar att urholka tilliten till skolan.

Utredningen konstaterar svårigheter med att bedöma konsekvenserna av den anmälningsskyldighet som föreslås. Malmö stad instämmer i detta och menar att det även saknas relevant forskning på hur förslagen kan komma att påverka barn och unga. Därför menar Malmö stad att det är angeläget att det utreds noggrant vilka konsekvenser förslaget kan medföra ur ett barnrättsperspektiv.

Ändring av läroplaner

Malmö stads utbildningsförvaltningar arbetar aktivt med värdegrundsfrågor inom ramen för skolans grunduppdrag och är en del av det brotts- och drogförebyggande arbetet i skolan. Malmö stad menar därför att utredningens förslag om att göra tillägg i samtliga läroplaner som förtydligar att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de lagar och andra regler som gäller i samhället, avstyrks.

Malmö stad anser att respekt för lagar och regler är en del av demokratiuppdraget och finns redan idag framskrivet i läroplaner. Vidare kräver ändringar i läroplaner en större samhällsdebatt än den som utredning har genomfört. Malmö stad vill i sammanhanget understryka att alla skolformer redan idag har ett omfattande förebyggande uppdrag och en värdegrund som särskilt betonar vikten av att ge varje barn förutsättningar att utveckla öppenhet, respekt, solidaritet och ansvarstagande.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Pamela Lindqvist

Helena Nanne (M) reserverar sig mot beslutet och avser lämna in en skriftlig reservation.